

LYGINAMASIS INTERESŲ GRUPIŲ TYRIMAS¹

Pastaruoju metu tiek Europoje, tiek pasaulyje atliekama nemažai interesų grupių tyrimų. Iš tokių paminėtini JAV įgyvendintas mokslų projektas „Advokacija ir viešosios politikos formavimas“ (angl. *Advocacy and Public Policy Making*, plačiau žr.: <http://lobby.la.psu.edu/>), Danijoje, Jungtinėje Karalystėje ir Vokietijoje vykdytas projektas INTERARENA (plačiau žr. <http://interarena.dk/>), „Organizuotų interesų sistema Australijos viešojoje politikoje“ (angl. *The Organised Interest System in Australian Public Policy*, plačiau žr.: <http://interestgroupsaustralia.com/>), keletą Europos valstybių apėmęs EUROLOB II (plačiau žr.: <http://www.mzes.uni-mannheim.de/projekte/eurolob/projekt.html>) bei interesų grupių vaidmenį priimant sprendimus ES analizavęs projektas INTEREURO (plačiau žr.: <http://www.intereuro.eu/public/>). Pastarojo projekto tęsiniumi galima laikyti šiuo metu vykstantį projektą „Lyginamasis interesų grupių tyrimas“ (angl. *Comparative Interest Group Survey – CIGS*, plačiau žr.: <http://www.cigsurvey.eu/>), kurį kofinansuoja Europos tyrimų taryba, Flandrijos tyrimų fondas (FWO-V) ir Slovėnijos tyrimų agentūra. Šiam projektui vadovauja mokslininkai Janas Beyersas iš Antverpeno universiteto, Danica Fink Hafner iš Liublianios universiteto ir Williamas Maloney iš Niukaslio universiteto. Lietuvoje nacionalinei CIGS projekto grupei priklauso Kauno technologijos ir Vytauto Didžiojo

¹ Informacija parengta vykdant projektą „Partijų ir interesų grupių sąveika: pobūdis, priežastys, pasekmės (PIGS)“, kurį finansuoja Lietuvos mokslo taryba (sutartis Nr. MIP-030/2015).

universitetų mokslininkai Algis Krupavičius, Ligita Šarkutė, Vaida Jankauskaitė ir Vitalija Simonaitytė (plačiau žr.: <https://www.cigsurvey.eu/the-project/lithuania/>).

2016 m. rugsėjį–gruodį, vykdant projektą „Lyginamasis interesų grupių tyrimas“, Lietuvoje buvo atlikta tarptautinė interesams atstovaujančių organizacijų apklausa. Šis tyrimas, kuris yra Lietuvos mokslo tarybos finansuojamo projekto „Partijų ir interesų grupių sąveika: pobūdis, priežastys, pasekmės“ dalis, apima visas Lietuvos interesų organizacijas, veikiančias nacionaliniu mastu, ir yra skirtas išsiaiškinti šių organizacijų raidą, kasdienes veiklas, taikomas strategijas bei identifikuoti iššūkius, su kuriais šios organizacijos susiduria. Analogiška apklausa jau buvo ar dar bus atlikta Slovėnijoje, Belgijoje, Nyderlanduose, Švedijoje, Lenkijoje, Ispanijoje, Italijoje, Čekijoje, Vokietijoje, Jungtinėje Karalystėje bei Juodkalnijoje.

Lyginamojo interesų grupių tyrimu siekiama geriau suprasti pilietinės visuomenės organizacijų funkcionavimą skirtinguose nacionaliniuose kontekstuose. Minėtos organizacijos susiduria su daugybe sunkumų, biudžeto apribojimais, laiko trūkumu ir nuolat sudėtingėjančia teisine ir institucine aplinka. Kokią įtaką išvardyti veiksniai daro interesams atstovaujančių organizacijų struktūrai ir kaip jos susidoroja su šiais sunkumais kaip tik ir atskleidžia lyginamojo interesų grupių tyrimo metu surinkti išsamūs ir įvairiapusiai duomenys.

Lyginamajame interesų grupių tyrime dalyvaujančiose šalyse buvo naudojamas bendras klausimynas, leidžiantis tarptautiškai palyginti surinktus duomenis. Kiekviena tyrime dalyvaujanti šalis klausimyną adaptavo atsižvelgdama į savo nacionalinį kontekstą.

Apskritai klausimyną sudaro kelios dalys, skirtos interesų grupių struktūrai, jų veiklos būdams ir kanalams atskleisti. Klausimai, skirti bendrai informacijai apie organizaciją ir jos narius, leido surinkti duomenis apie narystės tipą ir narių skaičių, vykdomas veiklas, skverbtį, išlikimui grėsmę keliančius išbandymus, metinį biudžetą bei finansavimo šaltinius. Klausimai apie narystę Europos Sąjungos

ar tarptautinio lygio organizacijose buvo skirti išsiaiškinti organizacijų, kurioms priklauso interesų grupės, skaičių, paramos joms būdus, įtaką sprendimams ir šios narystės naudą. Interesų grupių organizacinę struktūrą leido identifikuoti klausimai apie struktūrinių elementų išvystymą, sprendimų priėmimo procedūras ir veiklos organizavimą, padalinių (jei tokių turėjo apklaustų interesų grupių atstovai) vaidmenį ir autonomiją, narių, rėmėjų ir naudos gavėjų vaidmenį ir svarbą organizacijai vykdant įvairias veiklas. Lyginamajame interesų grupių tyrime taip pat buvo siekiama išsiaiškinti interesų grupių bendradarbiavimo su kitomis organizacijomis būdus, veiklos sritis ir įsitraukimo į jas mastą, ar interesus atstovaujančios organizacijos pačios ar pagal užsakymą atlieka tyrimus. Minėtas tyrimas apėmė ir su interesų organizacijose dirbančiu personalu susijusius klausimus, tokius kaip apmokamų darbuotojų skaičius ir jų profesinė patirtis, įdarbinimo kriterijai, personalo ugdymo veiklos, darbuotojų tolesnės karjeros trajektorijos. Lyginamajame interesų grupių tyrime taip pat aiškintasi, ar analizuojamose organizacijose naudojami veiklos ir procesų efektyvumo ir rezultatyvumo matavimo bei vertinimo rodikliai, kokie yra organizacijos gyvavimui svarbūs uždaviniai, kaip tarp skirtingų valdžios lygmenų padalijamos lobizmo veiklos, ar organizacijos siekė prieiti prie nacionalinio lygmens institucijų bei konkrečių politinių partijų turėdamos tikslą paveikti viešąją politiką, ar dalyvavo teismo procesuose, kokią informaciją teikė politinėms institucijoms, kokias taikė tiesiogines ir netiesiogines poveikio politikai strategijas, ar buvo aktyvios inicijuojant bendradarbiavimą su politinėmis institucijomis, kokį dėmesį skiria ES politiniam lygmeniui ir kaip siekia jį paveikti). Taip pat surinkta asmeninė informacija apie respondentą ir jo profesinę patirtį (pareigos ir darbo stažas organizacijoje, funkcijos, karjeros pradžios vieta, gimimo metai, lytis, išsilavinimo lygis ir sritis).

Dalyvauti lyginamajame interesų grupių tyrime buvo atrinktos 904 nacionaliniu lygiu veikiančios interesų organizacijos – profesio-

nės sąjungos, darbdavių ir verslo asociacijos, viešojo intereso grupės ir kt. Apklausoje dalyvavo 40 proc. atrinktų organizacijų, o tai leidžia daryti patikimas išvadas apie visą nacionalinių interesų grupių sistemą Lietuvoje. Į tyrimo klausimyną išsamiai atsakė 365 organizacijų atstovai (kiekvienos tyrime dalyvavusios interesų organizacijos nuomonę reprezentuoja po vieną respondentą, kurie buvo tikslingai atrinkti pagal einamas vadovaujamas pareigas).

Visų lyginamajame interesų grupių tyrime dalyvavusių šalių duomenys, naudoti klausimynai ir kita svarbi lydimoji medžiaga (respondentų atrankos procedūros, duomenų aprašai ir pan.) yra prieinami CIGS projekto tinklalapyje el. paštu asmeniškai pateikus prašymą konkrečios šalies tyrimo grupės atstovui (plačiau žr.: <https://www.cigsurvey.eu/data/>).

Lietuvos dalyvavimas CIGS projekto tyrėjų tinkle atveria unikalų galimybę tarptautiškai palyginti interesų atstovavimo specifiką daugiau nei dešimtyje Europos šalių ir kartu su užsienio kolegomis rengti bendras publikacijas naudojantis tyrimo duomenimis.

LIGITA ŠARKUTĖ